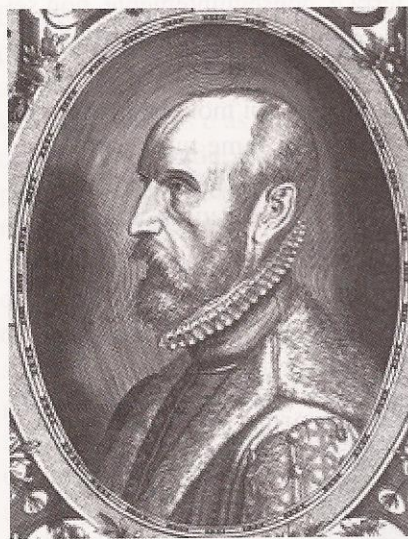

O MAPA DO REINO DE GALICIA E O PRIMEIRO ATLAS NORMALIZADO

Por: José Mª Mosquera G.

O xeógrafo e cartógrafo Abraham ORTELIUS, naceu o 14 de abril de 1527 na cidade flamenca de Antwerpen, a actual Amberes. Leccionado polo seu

amigo da infancia, o xenial Gerardus Mercator, Ortelius decide gravar os principais mapas existentes da orbe xunto con textos descritivos das terras neles representadas e unilos coma as follas dun libro dando con elo un grande impulso á divulgación da cartografía en tódolos

centros de ensinanza. Normaliza o deseño, a impresión; o tamaño, a periodicidade de edicións, etc. ; nace así o primeiro atlas mundial normalizado: o “Theatrum Orbis Terrarum” cuxa primeira edición, en latín, ve a luz en 1570. Publicáronse suplementos o “Additamenta”, conxunto de mapas que poderían unirse a edicións anteriores do “Theatrum” ou ben comercializarse en edicións separadas. Outra bela obra de Ortelius, é o “Parergon”, composta por unha serie de 55 pranchas de mapas con referencias históricas e relixiosas do mundo clásico nas que se inclúen debuxos explicativos, sen dúbida destinados a facilitar a ensinanza escolar. En 1577 editou un atlas de bolsillo con amplísima difusión: o “Epitome Theatri Orteliani”.

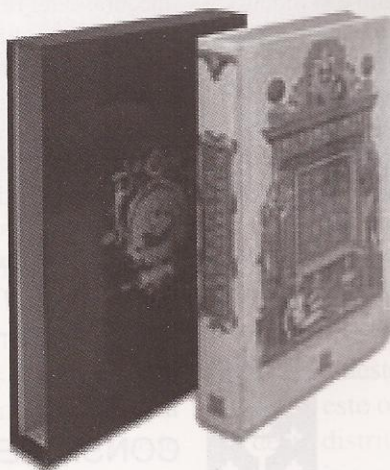
Ata o ano 1612, último ano da súa edición, saíron 31 edicións do “Theatrum” con 7.300 copias. Tivo sete “Additamenta”, cinco dos cales, baixo diversas linguas, publicáronse en once edicións con 750 copias. Houbo unha edición do “Parergon” antes

de 1.612, con 300 copias. En resumo, a cartografía orteliana abarcou 45 edicións, imprimíndose uns 873.000 mapas en total. Do “Parergon” houbo unha segunda edición, con 300 copias, no 1.624. Dos 53 mapas iniciais de 1.570 pasáronse a 174 de 1.612. A lista de autores participantes tamén se incrementou ata os 187. Cada edición foi un referente enciclopédico importantísimo. Había edicións con diferentes versións, chegando o “Theatrum” a ser o libro máis caro do seu tempo. Publicábase en latín, holandés, francés, alemán, inglés, italiano e español. Ortelius seleccionaba escrupulosamente o texto que incluía no reverso dos mapas impresos en Antwerpen pero o texto seleccionábao e gravabao a nación do idioma da versión variando o seu contido entre unha e outra saída. Felipe II patrocinaba preferentemente as edicións en latín. Actualmente coñécese a existencia de 900 copias do “Theatrum”, pero poden aparecer outras cando se revisen bibliotecas e librerías da anterior Europa do Leste.

REYNO DE GALICIA, MAPA NÚMERO 32

O reino de Galicia está gravado na prancha de cobre que leva o número 32, de 38 x 48,5 centímetros, en escala 1 / 900.000. Imprimíronse unhas 1.750 copias coloreadas a man. Apareceu por primeira vez en edicións con lingua estranxeira. En inglés, no ano 1.603 aínda que para algúns autores xa saíra no ano 1.598, en francés, con 119 cartas. Das tres edicións en castelán do “Theatrum”, correspondentes aos anos 1.588, 1.602 e 1.612, o Reino de Galicia aparece só nesta última. A edición de 1.588 inclúe cinco rexións españolas: Carpetania, Guipúzcoa, Bahía de Cádiz, Baja Andalucía e Reino de Valencia, ademais de Portugal e o xeral da Península Ibérica.

Na de 1.612 engádense ás anteriores o Reino de Galicia e Cataluña.

Por motivos políticos e de seguridade nacional non se podían editar mapas rexionais nin cartas náuticas de gran escala das posesións ultramarinas, polo que o debuxo dos mapas “civís” editábanse con escasas modificacións xeográficas e moi pouco fiables. Ao non conseguirse mapas actualizados, as súas regrabacións para o “Theatrum” eran moi criticadas polos seus contemporáneos. Claro exemplo preséntao o mapa do reino de Galicia do dominico ourensán Frei Fernando Ojea, da Orde de Predicadores, que dá prioridade á situación das igrexas, ermidas, mosteiros, etc., en detrimento do gráfico. Galicia está mal representada, tan mal, tan mal que ¡ non aparecen as illas Ons ! Houbo outros editores que tratan de remediar estas lagoas cartográficas e así, no ano 1.583 publicouse en Leiden un Atlas de Atlántico Norte con vinte e tres cartas de navegación que inclúen as costas galegas e en 1.595 un mapa de Galicia, en Colonia, dentro do “Atlas Hispania Tabulis Aeneis Expressa”. Estas e outras representacións mostran o sempre importante papel estratéxico que o noroeste peninsular exercía, e exerce, no control das rutas marítimas.

Frei Fernando Ojea dedica o mapa ao conde de Lemos, acompañándoo cunha somera descrición inserida no anverso do mapa, dentro de cartelas. Sobre o vértice superior dereito hai unha partitura musical rodeada dun coro de arcanxos que dan umbral ao escudo do reino de Galicia de seis cruces:

" DESCRIPCION DEL REYNO DE GALIZIA,
AVTH. F.FER. OIEA, ORD. PRED. A

DON PEDRO FERNANDEZ DE CASTRO Y
ANDRADE, CONDE DE LEMOS, DE VILLALVA Y
ANDRADE, MARQUES DE SARRIA ETC. "

" Galizia es vno de los muchos Reynos de España,
que posee nuestro Rey Filipo. Era antiguamente mucho
mayor que ahora, comprendía todas las tierras y
provincias que ay dentro de los limites siguientes, de

la Mar del Norte y montaña de Iunto à Vizcaya, hasta
las fuentes del gran Rio Duero, y de ay todo lo que el
corre hasta dar consigo en la mar, y caminando por
las orillas della hasta boluer al mismo punto de donde
salinos.

Oy en dia con la mudança del gouierno, y de los
tiempos, ha quedado con este nombre solo lo que
parece en esta tabla: de lo qual tiene V.Exa. vna gran
parte. Y asi y por ella como por la mucha afficion que
todos los Principes de su casa han tenido siempre a
las cosas deste Reyno, me parecio se la deuia de
Iusticia la ymagen y descripcion del. Supplico à V.Exa.
la reciuia con la gracia y amor que suele".

"Abunda de carnes este
Reyno y de todo genero de
caça, de mucho y muy bien
pescado, asi de mar como
de rios, de que se prouée
la mayor parte de España.
Tiene grande abundancia
de aguas frias y calientes
que llaman baños mucho
vino y del mejor que se
halla en toda la Europa,
particularmente el de
Orense, y Riua Dauia, del
qual se prouen muchas
prouincias del Reyno, y de
fuera del. Tiene muchas y
muy buenas frutas, limas
y naranjas de todo genero, Seda y mucho lino, muchos
minerales de Oro y plata, hierro y algunas canteras
de mármol. Su temperamento ni frío ni caliente".

"IOANNES BAPTISTA VRINTS, ÆMVLVS STVDII
GEOGRAPHIÆ ABRAHAM ORTELII, P.M.
COSMOG.REGII EXCVDIT"

Do atlas de Ortelius publicáronse numerosos
facsímiles. Entre os fondos bibliográficos do museo
Massó existe un publicado por Aegidis Coppen Diesth
e editado en 1.964 polo museo Plantín Moretus, de
Amberes, correspondente ao primeiro “Theatrum” de
1.570.

Acompaña a este facsímile a obra de
introducción “The history of Abraham Ortelius and his
Theatrum Orbis Terrarum”, cuxo autor é C. Koeman,
prestixioso estudioso de todas as edicións do atlas.